

کتابی په یامبهړ وانه یهك بـ ژیانی مړه قهکان ... سه دیق سه عید وا ندزی

جوېران خلیل جوېران، په ككه لهو نووسه رانه، له سهر ئاستی جیهاندا، كته بو نووسینه كانی ده خو نر نه وه خو نره كی زریان هه یه. ئه و، وهك كه كیمك له نووسینه كانی ده دو تونووسینه كانی ده چنه خانه ئنوینی مړه قو بیركردنه وه بونیادنانی كه سیه تیپه كی هوشیارو به ئاگا له زیانو دهو روبهړ. بیه هه كاته ك نووسینه كانی ده خو نینه وه، هه ست ده كه ین پان له ئام ژگاری و ته ی به نرخ. كه له ئه زموونكردنی زیانی مړه قه كاند، بایه خی خیان هه یه. نووسینه كانی، شناییه كن بـ ووناك كردنه وهی سوچه تاریكه كانی زیانی مړه ق. ئه و قسه و سه برده و ووداوه كانی زیان، ده كاته په یامك و ئاراسته ی مړه قه كانی ده كات. بیه هه میسه ده رب ینه كانی پان له حیکمه ت. هه ر ئه مه شه وایكردوه خو نهران به شه و قسه و نووسینه كانی بخو ننه وه وله هه ر شو نك كته به كانی بینن بیته جگه ی سهرنجیان. (په یامبهړ) ناوی كته بـ كی ئه و نووسه ر هیه، كه له و ماوانه ی ابردوودا، ما ی وه فای له هه ول، چاپی كردووه و نووسه ر (توانا ئه مین) وه ریگ و اوه ته وه سهر زمانی كوردی.

ئهم كته به وه رگ و دراوه ته سهر په نجا زمانی جیهانی. ناوه كی كته به كه، له كمه ه و تارك پكهاتووه، كه باسو بابه تی كمه ه یه تیو په روه رده ییو خزانین. هه ریكه لهو بابه تانه، به جیا نووسه ر له باره یانه وه به كورتی دواوه. بابه ته كانی ئه و كته به كورتن، به یام پوختو چان. به زمانكی ساده نووسراون، به یام نو نو ئام ژگاری زری تدایه بـ خو نهران. ئه و كته به له چه ندین وتاری وهك: (ئازادی/ ئه ق و س ز/ قسه كردن/ چاكه و خراپه/ نزا/ خه مو شادی/ مندا ی/ هاوسه ری ه تی/ كار/) له گه چه ندین بابه تی تر پكهاتووه. كه هه موویان به كورتیو له دوو تووی پاهیهك یان دوودا، نووسه ر له باره یانه وه دواوه و سهرنج و ت وانی نه كانی خی ده خاته و. ده رب ینه كان، ئامازاهیه كی مانادارن بـ خو نهران و گوزارشت له هوشیارو تگه یشتنی مړه ق ده كهن.

بـ هه ریكه لهو باسانه كه له شه وهی ناو نیشانكی سهر به خ نووسراون، جوېران خلیل، به چه ند د و له باره یانه وه دواوه و

به ادهيهك كه خو نهر دهيا نخو نتهوه، وراى سهرسا مبونى، چا ئيش له خو نهوهى بابته كان وهرده گر ت. دهش پهن دو ئام ژگار ييه كانيشى ببنه نوينييهك و چرايهك ب وونا كرده وهى ژيانى مر قه كان خيان. ب نموونه: نووسهر له باسى ئازا ديداو ب گه يشتن به ئازادى ده نووس ت: (ئه گهر ده تانه و تهختى سته مكار ك ب و خ ن ده ب يه كه مجار ئو تهخته ب و خ ن كه له دهروونتان دايه. ئه گهر ترس كتان ههيه، ئو ئو ترسه له دى ئو ده دايه نهك له دهستى ئو كه سهى لى ده ترسن). ب گومان هه ميشه و تراوه، ديكتا ترو سته مكاره كان، ب دهنگى دروست ناكهن. ئوه ك مەلگه يه سته مكار و جهلاد دروست دهكات به هى ب دهنگى خيان هوه. نووسهر ئاماژه ب ئوه دهكات ئه گهر مر قه كان هه موويان ها وه و ستو يه كگرتوو بن، ئه گهر ياخى ببنو ب نهوه به گز دهسه ا تداران و سته مكاران، ئو ئو به ئاسانى ده توانن ك تايى به زه برو زهنگى دهسه ات ب ن. ب ئم مەبهستهش ده ب سهره تا له خيان هوه دهست پ بكه نو به ربه سته كانى ژيانى خيان بشك ن. ده ب قوربانى بدهنو له مهرگ س نه كه نهوه، تا ئو كاتهى هه موويان ئازاد ده بن.

ئوه ب دهنگى مر قه كانه، فهزايهك دروست دهكات، كه تيايدا سته مكارو سته مل كراو، قوربانى جهلاد ده ربكه ون. تا كه كه س ك كه دهسه ات ت كى ه هاى هه يه وه رچييهك مەبهستى ب ت له سته موسهر كو تكدنو ب به ها كرده ئيانى مر قه كانى ك مەلگه كهى ده يكات، ئو ئو دهسه ات تهى له كو ه ناوه؟ خ له ئه زه له وه به و ش وه يه دهسه ات تدار نه بووه؟ ئوه هه موو له ب دهنگى تا كه كان و نه بوونى هيج ش ش و ياخي بوون ك دروست ده ب ت. ب يه به ب چوونى نووسهر ههركا ت تا كه كان توانيان ترسى ن و ده كانى خيان بشك ن، ئو ده توانن ترسى سته مكاره كهش نه ه ن. چونكه ئه گهر ترس ك هه ب ت، ئو ئو ترسه له دى مر قه كان خيان دايه، نهك ئو كه سهى لى ده ترسن. ب گومان ژا كيش د ت ئو ترسه نه م ن ت و مر قه كانى ياخده بنو به گز تهختى سته مكاره كه ياندا د نه وه. ته مهن و دهسه اتى سته مكار، چه نديش بخا يه ن ت، هه ر ك تايى د ت.

هه موو مام بينيمان، سه دام و قه زافو بن عهلى چيان به سهر هات. ئمه ده ب وانه يهك ب ت ب هه موو ئه وان هى دهسه ات تدارنو خيان به شوان ده بيننو گه له كه شيان به م گه . به ام ئمه چ ن ده كر ت، به ت ك شكان دنى ئو ترسهى له دهروونى مر قه كان دايه. له وتار كى ديكه دا، كه ده ربارهى هاوسه ريه تيه، جو بران خه ليل جو بران ده ت: (پ كه وه گ رانى ب ن، به ام نى ته نيايى يهك بگرن. پ كه وه

بن بهام مهچنه ژر سبهرك). له استيدا، نزيكترين و به به ها ترين په يوه ندى، په يوه ندى نوان هاوسره كانه، له چوارچووى ماكو خزانك. په يوه ندييه ك كه تهگر هيج گرفتك نته پشهوه، ئهوا تاك تايي ژيانى په ككيان بېرده وام ده بته. بهام زرجار ئه نزيكو په يوه ندييه خ شويستيه نوان هاوسهران، له چوارچووى ما دا ده گره ته وه له بى خ شويستى، ده بته په يوه ندى قو كينه و يزنه گرتن له يه كترى و تاسه ره نجام به لكتر ازان و جيا بوونه وه ك تايي دت. نووسر له گوزار شت كردنه يدا له باره ي هاوسه ريه تى، ئامازه به وه ده كات كه تهگر هاوسهران زر يه كتريشيان خ شبو و ئاو ته ي ژيانى يه كترى ببن، تهگر بوونى خيان له بوونى بهرام به ره كه يان ببينه وه، ئهوا ده ب پراو نك ب ئازادى ژيانى تاكايه تى يه كترى به نه وه. ناب ئه وه په يوه ندييه يان شوه يه كى ك يلايه تى وه ربگر ت. ياخود ئه وه نده بير له زه و تكرنى يه كترى و ك توبه ند كردنى يه كترى بكه نه وه، كه بوارك نه م ننه وه، ب ئازاديه كه سيه كانى خيان. زرجار ئه و خ شويستيه نوان هاوسهران، له دهره نجامى ته ماشا كردنى يه كترى وهك مو كدارى و خاوه نداريه تى يهك، ده گ ت به په يوه ندييه كى قو كينه. هاوسهران له ژيانى خزاناندا، چه نديش يه كتريان خ شبو و ت، ماناي ئه وه نييه ئيدى ده سته بردارى تاكايه تى خيان ببنو ببنه ك يله ي يه كترى. بيه جوبران ده ل ت: (پكه وه بن بهام مهچنه ژر سبهرك). بى ته نيای يهك بگرن.

ئهمه ش ده لاله ت كه ب ئه وه ي په يوه ندى هاوسهران له چوارچووى يهك ما و خزاندا، ناب بته هكارى توانه وه له ن و يه كتريدا، تا ئه و اده يى يه ككيان ئه وى تريان ده س ته وه و شوناسى خى پده به خشت. بگومانيش هاوسهران، هرچيه كو هر چ نك بن، دواچار هر دوو كيان مر فن. كه مر فيش بوون، ماناي وايه هه ريه كه يان خاوه نى هه ستو سزو سرووشتى با ي ل ژى و سا يك ل ژى خيانن. ناب بير له وه بكه نه وه كه ببنه يهك. چونكه به دنيا يه وه، ئه وه هه وه مه حا يشه. له وتار كى ديكه دا له باره ي عه ق و سز جوبران ده ت: (تهگر به ته نها عه ق) فهرمانه و ايتان بكات، ده بته بگرو سنووردارتان ده كات.

تهگر به ته نها سز يش فهرمانه و ايتان بكات، ئهوا ده تان سوو ت ن. ده ب عه ق و سز به يهك ئه ندازه بزيان ل بگير ت. هه به ته مر ف وهك بوونه وه ر ك، پكه ها ته يه كى سا يك ل ژى و فسي ل ژى تاي به تى هه يه. كه بونىادى كه سيه تيه كه ي پكه ده ه ن. له بوونى مر فه كاندا، له يهك كات عه ق هه وه سز يش هه يه. مر ف له پا پدا و يستيه فسي ل ژى و

غەریزه ییه کان، پـویستیـشی به لایه نی وحویو بایه خدان به شته
وحویه کان هه یه. له نـوان عه قـو و سـزدا، له نـوان مرـقـکی
مانسو مرـقـکی ئه قـانیدا، نابـ له یه کـ کاتدا، یه کـکیان بیت.
واته هیچ مرـقـقـک نییه به ته نهـا مانسیان به بژیتو ئه قـانیه تی به لاوه
گرنگ نه بـ، به هه مان شـوهش ناتوانـ ئه قـانی بژیتو سـزو
مانسیه تی نه بـ. مادام پهروه ردیگار مرـقی بهو شـوهیه
خو قاندووه، ئیدی نابـ دهست له دروستکراوه کانی خودا بدهین.

بـنینه بهر چاوی خـمان، ئه گهر مرـقـقـک به ته نهـا مانسیان به بژیتو
ته نهـا سـز بکاته نـوینی ژیا نی خـی، ههـیه کی چه ند گه وره ده کاتو
ووبهـووی مه ترسیه کی چه ند گه وره ده بـتهوه. چونکه ئه وهی دوا جار
مرـقـقـ له ئاژهل جیاده کاته وه ئاوه زه. بـیه له نـوان عه قـوسـزدا،
ده بـ هاوسه نگیه کـ هه بـو باـمانسی هه ردووکیان اـبگیرـت. مرـقـ
هه رته نهـا به ئه قـ ناژی، بهـکو پـویستیـشی به سـزو خـشه ویستیو
په یوه ندیه له گهـ بهرام به ره که ی. به تایبه تیش مرـقی خـرهـا تیو له
نـویشیاندا مرـقی کورد، که له سرووشته وه که سیه تیه کی مانسی
هه یه وه که متر بهرگی پـشکه وتنه ته کنهـلژی وزانستییه کان ده گرـت.
سهرنج بدهن، ئامـره داھـنراوه نوـکانی سهردهم، له زـر کاتدا چ
نه هامه تیه کیان بـ خـزانی کورد هـناوه ته ئاراوه. بـنموونه : وهـ
مـبایل.

که سهرچاوهی چه ندان کـشه و نه هامه تیو لـکترازانی کـمهـایه تی
خـزانه کانه. مرـقی کورد، چونکه له سهردهمـکی نامـ دهژی، ئیدی
ئه ویش ههست بهو نامـیه ده کاتو له پاـ پـداویستیه فسیـلـژییه کان،
پـویستی به پـداویستییه وحویه کانیش هه یه. بهـای نه مانی په یوه ندیه
کـمهـایه تیه کانیشو سـزو خـشه ویستی نـوان مرـقـقه کان، ئیدی ئه و
پـداویستییه وحویه نهـش نهـماون. ئـمه ژـنیه گوـبیستی چه ندین
تاوانی کوشتن و خـکوشتن نه بین، که تاوانه کان هه ندـکیان به دهستی
که سه هه ره نزیکه کان خـیان ئه نجام ده درـن. له کاتـکدا، له کـتایی
نه وه ته کان و سهره تای دووه زاره کاند، ژـه ئه نجامدانی تاوانه کان
بهو شـوهیه زـر نه بوو. جوهران خهلیل، له وته یه کی دیکه ی نـو
کتـبه کهیدا، که له باره ی نزاوه یه دهـت: (کاتـ ناـحت ده بن یاخود
داخوازیه کتان هه یه، نزا ده کهن. خـزگه له کاتـ شادی و بـ
کـشه ییشدا نزاتان ده کرد). یه کـک له خهـسه ته کـمهـایه تیه کانی
مرـقـ ئه وه یه، کاتـ ناخـشیه کـ یاخود کاره ساتو خهـمـکی گه وره ی
ووبهـووی ده بـتهوه، نزا ده کاتو له خوا ده پاـتهوه، له و نه هامه تیه
رزگاری بکات. ئه وانه شی که بـودارنینه باوهـیان به هیچ ئایینه کـ

نییه، هه‌میشه به دوای وزه و هه‌نێکی شاراو ده‌گه‌ن، ب ئه‌وه‌ی وه‌ک فریادرسێک بێین ب رزگارکردنیان . وه‌ل هه‌مان ئه‌و مرڤانه، کاته ده‌گه نه‌خ‌شیه‌ک ئیدی نزا ناکه‌و په‌روه‌ردیگار فه‌رام‌ش ده‌که‌ن.

ئه‌وان بیریان ده‌چ‌ت، که پ‌شتر له چ د‌خ‌ک دا بووینه و چه‌ند ناخ‌شیان بینیوه. به‌ام بیر له‌و ناخ‌شیانه ناکه‌نه‌وه له ن‌و خ‌شو شادیه‌کانیادا، مه‌ستو چه‌یران ده‌بن. له کاته‌کدا، ناخ‌شیه‌کان ب ئه‌وه‌یه بیر ل‌بکه‌ینه‌وه و خ‌شیه‌کانیش ب ئه‌وه‌یه، شادو کامه‌ران بین. خ‌شو ناخ‌شی، به ش‌کن له پ‌دراوه‌کانی ژیان. مرڤ هه‌میشه له خ‌شی دانا ب‌تو هه‌میشه‌ش له ناخ‌شی دانا ب‌ت. به‌کو له ژیان و ته‌مه‌نی خ‌یدا، هه‌موو بارود‌خ‌ه‌کان ده‌بین‌ت. به‌ام ئه‌وه‌ی گرنگه ئه‌وه‌یه، که مرڤ ب هه‌مووکات، خودای به بیر ب‌تو نزا بکات. نه‌ک ته‌نها له ساته نه خ‌شه‌کان بیر بکه‌و ته‌وه. له‌وته‌یه‌کی دیکه‌یدا له باره‌ی مندا‌ه‌وه‌ده‌ت: (هه‌و مه‌ده‌ن ئه‌وان وه‌ک خ‌تان ل‌بکه‌ن). وه‌ک دیاره، به پ‌ی جارنامه‌ی جیهانی مافی مرڤ، تا ته‌مه‌نی هه‌ژده سا‌ی ب مندا‌یه‌تی دیاریکراوه‌و دوای ئه‌وه مافی ده‌نگدان و چه‌ندان مافی دیکه‌ی ده‌ب‌ت. ته‌نانه‌ت له‌و ته‌مه‌نه‌دا، حوکمه قو‌سه‌کانی دادگاش به سه‌ر مندا‌ناسه‌پ‌نر‌تو تا هه‌ژده سا‌ی ته‌واو نه‌کات، له خانه‌ی نه‌و جه‌وانان و ا‌گیراوان ده‌ب‌ت. ب‌یه به در‌ژایی ئه‌و ماوه‌یه، په‌روه‌رده‌کردنی مندا له ئه‌ست‌ی خ‌زانه‌که‌یه‌تی، به‌تایبه‌تیش دایک‌و باوک که خودی مندا‌ه‌که‌هی ئه‌وانه. ب‌یه هه‌ستیارترین ق‌ناغ و به‌رپرسیارترین ق‌ناغ، ق‌ناغی مندا‌یه. له‌و ته‌مه‌نه‌دا، په‌روه‌ده‌کردن له ئه‌ست‌ی چه‌ند ئ‌رگان‌کی په‌روه‌رده‌یه وه‌ک: خ‌زان، قوتا‌بخانه، هاو‌ر و ژینگه‌ی ده‌ورو به‌ر. ب‌یه‌شه ب ئه‌وه‌ی تاک‌کی په‌روه‌رده‌یی‌وه‌وشیار پ‌بگه‌یه‌نین، ده‌ب به هاو‌به‌شی هه‌موو ئ‌رگانه په‌روه‌رده‌یه‌کان، هه‌و‌ی بونیادنانی که‌سیه‌تی مندا بده‌ین. به‌ام ل‌ره‌دا، پ‌گه‌یاندن و په‌روه‌رده‌کردنی هه‌ره سه‌ره‌کیو بنه‌ه‌تی له ئه‌ست‌ی خ‌زانه. به‌ام جو‌بران ل‌ره‌دا جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه که ناب‌ مندا‌ه‌کانمان وه‌ک خ‌مان ل‌بکه‌ین. به‌کو ده‌ب گه‌یانی پ‌بده‌ین ئازادانه‌و سه‌ربه‌خ‌یانه بیر بکه‌نه‌وه. واته خ‌یان که‌سیه‌تی خ‌یان بینا بکه‌ن. ئه‌گه‌ر ووبه‌ووی هه‌د‌ر‌کیش بوونه‌وه، ئه‌وا ده‌ب‌ نمایان بکه‌ین و استیای بکه‌ینه‌وه و ئام‌ژگارییان بکه‌ین. به‌ام ناب‌ت بیر له‌وه بکه‌ینه‌وه که مندا‌ه‌کانمان، ک‌پی خ‌مان بن. به پ‌چه‌وانه‌وه، سه‌روشتی سایک‌ل‌ژی و ک‌مه‌ایه‌تی هه‌ر مرڤ‌ک جیا‌یه له‌وی تر.

ب‌یه ده‌ب گه‌یانی بده‌ین سه‌ربه‌ستانه بیر بکه‌نه‌وه و ئامانجی

داها تووی ژیا نیان دیاری بکه. له خـړئاوادا مندا هـەر تهـنها تادهـگاته هـهژدهـسا له ئهـستـی خـزاندايه، ئیدی له دواي ئهـو تهـمهـنهـوه، ئازاد دهـبن له هـهـبـژاردنی ژيانو چارهـنووسی خـيان. له کـمهـکه پهـترياکيهـکاندا، که کـمهـگای کوردیش پهـکه لهـو کـمهـگا نهـريتخوازانه، جاروايه دهـسهـاتی باوک به سهر مندا هـکانی بـ ماوهـیه کی درـژ دهـمـنـتهـوه. وـرای ئهـوهی که هـهـند جار پهـنا دهـبهـنه بهر کرداری توندوتیژی و گوـنهـگرتن له خواستو کـشهـی مندا هـکانیان. که ئهـمهـش بهـداخهـوه سهر دهـکـشـت بـ هـهـشاخان به ووی پهـکتری و دوا جاریش به کارهـساتـکی دـتهـزـن کـتایي دـت.

ئـمهـ ژنییه به سهر هـهـواي دـتهـزـنی لهـو شـوهـیه نهـکهـوین. که تیايدا باوکـک کوـهـکی دهـکوژـت، یانیش به پـچهـوانهـوه. ئهـم کـشـانه دهـرهـنجامی له پهـکتری نهـگهـیشتن و بزـزی به شـک له مندا هـکان و هاوکات توندوتیژی خودی باوکـهـکش دهـگهـتهـوه. بـیه که جوبران دهـت: (مندا هـکانـتان وهـک خـ لـمهـکهـن) مانای ئهـوهـیه، که سرووشتی پهـروهـردهـییو کـمهـایهـتی مرـقهـکان، جیا په له پهـکتری و ئهـستهـمه بچه سهر بوون و تـگهـیشتنی هـزری کـمهـایهـتیانهی پهـکتری. بهـکو هـر مرـقهـو دیدو تـوانین و بیرکردنهـوه پهـکی جیا په له پهـکتری که خـی باوهـی پـیهـتی. ئینجا است بـت یا هـهـه. گرنگه مندا به شـوهـیه کی است و دروستو تهـندروستیانه پهـروهـرده بکهـین. چاودـریان بکهـین و سهرپهـرشتیان بکهـین بهـلام مانای وانیه ببهـه هاوشـوهی دایکو باوکیان یاخود کـیلـهـی ئهـوان. ئهـمانه به شـک بوون لهـو دهـربـینانهی کتـبهـکه، که ئـمه کـمـمـنتی خـمان له بارهـیانهـوه نووسیوه. ئهـم کتـبه، بهـزمانـکی کوردییانهی ساده و جوان وهـرگـگـدراوه. با به تهـکانی کورت و پوختن. خوـنهـوهـیان بـ مرـق، له هـر تهـمهـنـک بـت گرنگه. دهـستخـشـانه له وهـرگـگی کتـبهـکه دهـکهـم. به هیوام نووسینهـکانی دیکه نووسهـریش، یان با به ته پهـروهـرده پهـیهـکان و کـمهـایهـتییهـکان، وهـرگـگیـته سهر زمانی کوردی. وهـرگـگیـان گرنگ نییه، بهـکو ئهـوبا به تهی وهـریدهـگـگیـین گرنگه. هـنگه تا خوـنهـرـکـمانـکی بیانی وهـرگـگیـدراو دهـخوـنـتهـوه، چهـندان خوـنهـری تر، نووسینه کـمهـایهـتیو پهـروهـرده پهـیهـکان دهـخوـننهـوه. به تابهـتیش ئهـو بابهـتانهی له تهـوهـرهـکانی ژیا نی مرـقـوژینگهـو پهـیونـدیه کـمهـایهـتییهـکان دهـدوـن.

پهـراوـن:

1- ناوی کتـب (پهـیامبهـر) نووسینی (جوبران خلیل جوبران)

وه رگهانی (توانا ئه مین) بـاو کردنه وه (ما ی وه فایی).
2- ته نها نووسینی نه و که وانه کان له کتـبه که وه رگیراون. ئه وهی تر
نووسینو که مـنته کانی خـمه له باره ی ده ربـینه کانی نه و کتـبه که.

واندز ته مموزی 2017